

IMM-urile din România în context pandemic: absorbția de fonduri și conștientizarea nevoii de digitalizare

Mădălina-Elena Stratone

Virusul COVID-19 a început să se răspândească încă din luna decembrie a anului 2019. Pandemia a fost declarată de Organizația Mondială a Sănătății abia în luna martie a anului 2020, întrucât cazurile s-au extins la nivel global, iar decesele au început să crească de la o zi la alta. După cum putem observa cu toții, pandemia ne-a schimbat viața în multe feluri, atât în bine, cât și în rău. În încercarea de a opri răspândirea virusului și agravarea situației, starea de urgență a fost adoptată în fiecare țară, urmând aproximativ aceleași reguli, însă fiecare țară adoptând ordonanțele pe perioade de timp diferite, în funcție de estimările proprii (Pop & Valeriu, 2021).

Pornind de la situația actuală, scopul acestei lucrări este de a identifica o nouă perspectivă pentru a înțelege complexitatea impactului crizei COVID-19 în special asupra companiilor, atât la nivel național, cât și la nivelul Uniunii Europene, prin analiza nevoii de digitalizare și de absorbție a fondurilor nerambursabile. Accentul a fost pus pe întreprinderile mici și mijlocii, întrucât acestea reprezintă actori cheie în crearea de locuri de muncă și în stimularea economiei (Viswanathan & Telukdarie, 2021).

Având în vedere impunerea distanțării sociale, capacitatea companiilor de a-și continua activitatea de la distanță prin telemuncă a reprezentat o adevărată provocare și o investiție de care multe firme nu au dispus (Hamburg, 2021). Companiile au fost nevoite să investească în noi calculatoare/telefoane/tablete pentru a le oferi angajaților instrumentele necesare în vederea continuării activităților firmei, au fost nevoiți să se asigure că angajații dispun de un spațiu liniștit și suficiente de mare pentru a-și putea desfășura activitățile și să investească (atât timp, cât și resurse financiare) în instruirea angajaților pentru ca aceștia să își dezvolte competențele necesare utilizării computerului și a noilor platforme digitale create pentru a facilita cooperarea între angajați, pentru ca aceștia să își dezvolte noi competențe de management, de comunicare, de management al timpului și/ sau de leadership (în special pentru liderii echipelor, pentru a îi putea gestiona pe ceilalți membri ai echipei). Companiile au fost nevoite să-și sprijine angajații întrucât peste tot s-a instalat incertitudinea și o dată cu ea și stresul. Prin înțelegerea modului prin care angajații se pot adapta la noua normalitate și la provocările apărute, se pot crea sisteme hibrid și de telemuncă pentru a facilita un nou viitor al muncii (Suroso & Rafinda, 2021).

Companiile, în special cele mici și cele care nu au avut la bază un sistem de funcționare agil, au avut cel mai mult de suferit, întrucât nu au avut un sistem al managementului riscurilor bine dezvoltat, nefiind astfel pregătiți pentru situațiile noi apărute o dată cu pandemia. Așadar, aceste organizații nu au fost pregătite să găzduiască activități de muncă la distanță, nu au avut cunoștințele necesare în vederea coordonării echipelor virtuale, nu au avut cunoștințele necesare în vederea folosirii unor practici de înaltă calitate pentru a promova productivitatea continuă și bunăstarea forței de muncă în cadrul situației actuale create de virusul COVID-19 și/ sau nu au avut resursele financiare necesare în vederea realizării schimbărilor

indispensabile pentru a lucra virtual. Prin urmare, multe firme au falimentat sau și-au restructurat forța de munca, ducând astfel la creșterea șomajului (Petrosky-Nadeau & Valleta, 2020).

Virusul COVID-19 a determinat însă mai mult decât o criză de sănătate, întrucât a creat crize sociale, economice și politice devastatoare, ce vor lăsa urme pe un timp îndelungat. Efectele pandemiei în ceea ce privește economia Europei s-au văzut încă de la începutul anului 2020, când virusul a început să se răspândească masiv în țările europene. Astfel, conform Destatis (2021), recesiunea economică a fost valabilă în multe domenii: cheltuielile de consum din cadrul gospodăriilor au scăzut (magazinele închise, anularea concertelor, telemunca, restricțiile de călătorie au contribuit toate la cheltuirea de mai puțini bani în ceea ce privește timpul liber, mâncarea și călătoriile); sectoarele industriei și construcțiilor au suferit o puternică scădere la nivel european; rata de șomaj a crescut deoarece multe firme au falimentat, și-au redus din activitate sau personal sau au fost nevoite să-și suspende activitatea pe o perioadă nedeterminată datorită incertitudinii instalate de virus; serviciile au fost și ele afectate, în special companiile din industria turismului, granițele fiind închise și fiind restricții de mobilitate chiar și în interiorul țărilor, dar și din cauza faptului că mulți dintre clienți au preferat să-și economisească banii. Cu toate acestea, au fost și sectoare care au beneficiat de efectele pandemiei, precum sectorul farmaceutic, supermarketurile, firmele de curierat (în special de livrare de mâncare la domiciliu) și mai ales sectorul comerțului electronic (UNCTAD, 2021).

Nevoia de izolare a făcut ca tehnologia să devină stâlpul principal în ceea ce privește telemunca, totul fiind mutat pe platforme online precum Google Meeting, MS Teams, Skype sau Zoom. Datorită faptului că lumea a stat acasă și în afară de activitățile legate de muncă nu a putut să își ocupe timpul cu altceva, comerțul electronic a înregistrat o

creștere exponențială, oamenii cumpărând în primele luni ale pandemiei în mod excesiv. În ceea ce privește cumpărăturile la nivelul Uniunii Europene, potrivit Eurostat, cele mai populare categorii de servicii și produse achiziționate în perioada anului 2020 au înregistrat o creștere față de anul 2019, fiind încadrate astfel :”64% fashion (îmbrăcăminte – inclusiv îmbrăcăminte sport, încălțăminte și accesorii), 29% livrări de mâncare de la restaurante, fast-food, servicii de catering, 28% mobilă și accesorii pentru casă și grădină, 27% cosmetice și produse pentru înfrumusețare și wellness, 27% cărți, reviste și ziare tipărite, 26% computere, tablete, telefoane mobile și accesorii IT” (Abrihan, 2021). Și în România, cumpărăturile online au crescut considerabil, iar față de anul 2019, în 2020 s-au cumpărat cu 14,7% mai multe produse alimentare, cu 16,6% mai multe produse de îngrijire a casei, cu 133% mai multe produse farmaceutice, cu 37,5% mai multe mâncăruri semipreparate, cu 26,6% mai multă mâncare de câine și alcool cu 23,3% (Stanciu, 2021). Totodată, datorită creșterii comerțului în mediul online, s-a înregistrat și creșterea semnificativă a utilizării mijloacelor de plată electronice. Școala online (începând de la cei mici, până la studenți) a fost și aceasta o provocare cu care s-au confruntat toate țările Uniunii Europene. Așadar, luând în considerare toate aceste schimbări atât la nivel internațional, cât și național, au apărut dificultăți în cadrul tuturor sectoarelor (educație, financiar, sănătate, comerț etc.), întrucât nu toate organizațiile au avut maturitatea necesară de a adopta strategii imediate, rezultând într-un haos și ducând la crearea unor efecte negative asupra societății și economiei pe o lungă durată de timp (Almeida, 2021).

În acest context, măsurile luate la nivel european, precum și cele din România, pentru a pune o frână crizei COVID-19 și a opri efectele acesteia în comunitate au avut scopul de a proteja atât sănătatea cetățenilor (McIntyre & Lee, 2020), cât și de a menține economia într-un echilibru prin aplicarea de măsuri

bugetare și monetare (deoarece fără implementarea acestora, epidemia se poate dezvolta exponențial). În acest sens, pentru oprirea infectării s-au impus măsuri drastice, ca de exemplu declararea stării de urgență. Mai mult, funcționarea multor instituții și întreprinderi a fost restricționată (de exemplu, restaurantele, terasele, teatrele, școlile și universitățile, centrele comerciale), companiilor li s-a solicitat să introducă telemunca, iar școlilor/universităților li s-a solicitat să își mute total activitatea în mediul online prin utilizarea de platforme e-learning și platforme specializate. De asemenea, un alt aspect foarte important de menționat este și pandemia psihologică (Xiong et al., 2020), care a dus la întreruperea relațiilor interumane, la instalarea sentimentului de teamă și incertitudine și la depresie.

Nevoia de digitalizare în cadrul organizațiilor

Deși criza COVID-19 a adus o multitudine de provocări în ceea ce privește companiile din România, putem identifica și avantajele pandemiei. Astfel, putem enumera digitalizarea și adaptarea unor concepte agile în cadrul organizațiilor.

Lozic(2019) definește digitalizarea ca fiind un proces de utilizare a tehnologiei în vederea îmbunătățirii proceselor de operare existente într-o organizație și modelele de afaceri prin modificarea culturii, a experienței clienților, a cerințelor existente pe piață și a modului de lucru al angajaților. Relansarea economiei și a business-urilor nu înseamnă revenirea la situația anterioară crizei, ci se așteaptă o traiectorie ascendentă (Comisia Europeană – Reprezentanta în România, 2021). În această direcție, digitalizarea a fost prima soluție adoptată de toate organizațiile din lume, fiind unicul mod de a-și continua activitatea. Digitalizarea nu doar că prezintă soluții ce ajută la crearea de locuri de muncă, la îmbunătățirea educației și la

stimularea competitivității și inovării în rândul organizațiilor, ci joacă și un rol „esențial în transformarea economiei și a societății europene, pentru a realiza o UE neutră din puncte de vedere climatic până în 2050” (Consiliul European, 2021). Astfel, prin digitalizare compania își poate îmbunătăți resursele și crește flexibilitatea acestora, remodelând în acest mod procesele utilizate în cadrul companiilor, creării de produse și servicii (scurtând timpul necesar pentru lansarea de noi produse/servicii), menținerii relațiilor între organizații și reducând multe dintre costuri (Guo et al., 2020).

Cu toate acestea, această transformare forțată de digitalizare a schimbat operațiunile și activitățile de rutină din cadrul companiilor, iar astfel de schimbări necesită noi competențe pentru angajații firmelor, competențe ce deseori nu au fost dobândite în școală, în formări anterioare sau prin studii individuale. Toate aceste noi abilități și competențe impuse pe neașteptate de criza care s-a instaurat rapid la nivel global au trebuit și trebuie în continuare dezvoltate prin cursuri de formare adecvate, prin învățarea la locul de muncă, prin adoptarea de măsuri de recalificare, dar și prin disponibilitatea angajaților de a fi deschiși să își îmbunătățească cunoștințele și să învețe lucruri noi (Hamburg, 2021).

Mai mult, tehnologia digitală influențează economia unei țări și contribuie la creșterea productivității în cadrul companiilor, fie ele mici, mijlocii sau mari, naționale sau internaționale. Soluțiile digitale ajută la crearea de noi locuri de muncă, la progresul sistemului educațional, la stimularea competitivității și la stimularea inovării în toate domeniile, inclusiv în companii. Așadar, este necesară o creștere a abilităților digitale, iar pentru aceasta este nevoie de adoptarea unor politici de sprijinire a digitalizării (Saputra et al., 2021).

În acest sens, în luna martie a anului 2021, Comisia Europeană a prezentat care este viziunea pentru a transforma digital Europa până în anul 2030. Instituția europeană a prezentat totul sub forma unei „busole digitale” formată din patru domenii: competențe (având ca obiectiv ca minim 80% din populație să aibă competențe digitale de bază); infrastructuri digitale sigure și durabile (conectivitatea fiind 5G peste tot; să fie construit primul calculator cu accelerație cuantică); transformarea digitală a întreprinderilor (având ca obiectiv principal ca minim 90% dintre IMM-uri să atingă cel puțin un nivel de bază în ceea ce privește intensitatea digitală); și digitalizarea serviciilor publice (dorindu-se ca acestea să fie online în proporție de 100% și minim 80% dintre cetățenii statelor membre UE să aibă identitate digitală) (EUR-Lex, 2021). Comisia Europeană a propus instrumentul „UE-generația viitoare”, prin care vor fi canalizate fonduri ce vor fi îndreptate către programul „Consolidarea pieței unice și adaptarea acesteia la era digitală”. Acest program va avea patru obiective, printre acestea numărându-se: realizarea de noi investiții pentru a avea o conectivitate de o mai bună calitate, în special în ceea ce privește rețeaua 5G; noi investiții în industrie și tehnologie, în special în sectoarele strategice precum inteligența artificială și securitate cibernetică și în serviciile de cloud; construirea unei economii reale a datelor, ce are ca scop crearea unui motor al inovării ce duce la crearea de noi locuri de muncă; creșterea rezilienței cibernetice, adică crearea de infrastructuri necesare împotriva riscurilor cibernetice și fizice (Comisia Europeană – Reprezentanța în România, 2020a; Comisia Europeană – Reprezentanța în România, 2021).

Deși digitalizarea în cadrul companiilor este promițătoare în ceea ce privește reducerea costurilor de producție și are ca rezultat câștigarea unor avantaje competitive pe piață, oferă oportunități noi pentru antreprenori prin schimbarea a diverse cerințe în privința fabricației produselor sau oferirii de servicii și a canalelor de distribuție, digitalizarea reprezintă,

de asemenea, un proces pe termen lung, ce necesită sprijin îndeaproape și cheltuieli de timp și bani semnificative. În România, digitalizarea a rămas destul de în urmă, însă accesul la fondurile europene dedicate acestui sector ne oferă posibilitatea ca prin investiții inteligente și inovative să ajungem celelalte state din urmă (Cepăreanu et al., 2020).

Absorbția fondurilor și evoluția digitalizării în România

Indiferent că este vorba despre digitalizare, protecția mediului înconjurător, incluziune socială sau alte nevoi identificate și prioritizate la nivel european, un aspect foarte important în puterea de implementare a activităților necesare pentru a răspunde nevoilor menționate este reprezentat de puterea de absorbție a fondurilor naționale/europene a fiecărui stat membru al Uniunii Europene. În acest sens, în Tabelul 1 regăsim sumele primite de România între anii 2015 și 2020, datele fiind prelucrate de pe site-ul oficial MySMIS.

Tabelul 1. Fonduri structurale și de coeziune. Progresul de implementare pentru România, perioada 2015–2020

Anul	Fonduri planificate	Fonduri alocate	Fonduri accesate	Rata de absorbție
2015	36.566.182.862 Euro	1.009.077.412 Euro	166.100 Euro	0%
2016	36.447.518.905 Euro	4.478.042.402 Euro	1.131.326.705 Euro	3%
2017	37.370.222.767 Euro	14.502.253.173 Euro	4.370.886.093 Euro	12%
2018	36.542.899.831 Euro	26.641.477.208 Euro	8.722.636.175 Euro	24%
2019	36.748.651.515 Euro	36.748.651.515 Euro	12.510.321.721 Euro	34%
2020	36.569.092.928 Euro	46.314.209.265 Euro	17.845.789.758 Euro	49%

Sursa: MySMIS, 2014, 2021

După cum puteam observa în tabel, anul 2015 a avut o rată de absorbție de 0%, România accesând fonduri de 166.100 Euro. Nici în anul 2016 nu ne-am putut lăuda cu o îmbunătățire considerabilă, rata absorbției fiind de 3%. Anul 2017 vine însă cu o creștere de 9%, înregistrând astfel o rată de absorbție de 12%. În ceea ce privește anii 2015, 2016 și 2017, aceștia au fost marcați și de lipsa cererilor de finanțate din partea întreprinderilor mici și mijlocii și de un nivel redus de investiții la nivel național în România, (Wall Street, 2017). În anul următor (2018), rata absorbției s-a dublat, înregistrând un procent de 24%. Anul 2019 prezintă și el o creștere a ratei absorbției, înregistrându-se un procent de 34%. Deși în anul 2020 rata absorbției a fost de aproape jumătate din valoarea totală a fondurilor, mai exact atingând procentul de 49%, aceasta a fost totuși mai mică decât rata medie de absorbție înregistrată la nivel european (aceasta fiind situată la 55%) (Fonduri structurale, 2021). După cum observăm, rata de absorbție a fondurilor este mică și de fiecare dată sub nivelul celei medii la nivelul Uniunii Europene.

Cauzele pentru care absorbția fondurilor a fost întârziată s-au datorat atât factorilor externi (precum aprobarea cu întârziere a documentelor programelor structurale și de coeziune la nivelul Uniunii Europene, întârzierea finanțării către statul român și întârzierea acreditării autorităților României care se ocupă de managementul programelor europene), cât și a unor factori domestici (precum schimbările dese în legislația României cu privire la achizițiile publice, dificultăți în ceea ce privește sistemul electronic românesc de gestionare al fondurilor acordate de Uniunea Europeană, schimbări ale persoanelor aflate la conducere în ministerele implicate în gestionarea fondurilor și întârzieri dese în finalizarea proiectelor începute, astfel încălcându-se termenele limită și fiind posibilitatea de returnare a banilor acceși) (Marcu et al., 2020).

În ceea ce privește digitalizarea, Comisia Europeană a început încă din anul 2014 să monitorizeze acest proces, atât la nivel

european, cât și la nivelul fiecărui stat membru, având în vedere cinci dimensiuni, respectiv: conectivitate, capitalul uman, utilizarea serviciilor de internet, integrarea serviciilor digitale și serviciile publice digitale. Întrucât în cadrul acestei lucrări dorim să ne îndreptăm atenția spre evoluția digitalizării în România, mai jos au fost extrase date din DISE (*Digital Economy and Society Index*), care vizează integrarea tehnologiei digitale (Comisia Europeană, 2020b).

Tabel 2. Integrarea tehnologiei digitale

Integrarea tehnologiei digitale	LOC România	PUNCTAJ România	PUNCTAJ UE
DESI 2018	27	20,8	37,8
DESI 2019	27	21,3	39,8
DESI 2020	27	24,9	41,4

Sursa: *Digital Economy and Society Index*, 2021

Astfel, conform tabelului de mai sus, în comparație cu celelalte state membre ale Uniunii Europene, România s-a clasat pe același loc în ultimii 3 ani (locul 27 la nivel european) din punct de vedere al integrării de către IMM-uri a tehnologiei digitale. În ceea ce privește punctajul, România a înregistrat o creștere lentă și destul de nesemnificativă, clasându-se cu mult sub media UE. Chiar și după pandemie, deși s-a așteptat o creștere semnificativă a digitalizării, se poate observa că nu s-a ajuns nici pe aproape de nivelul înregistrat la nivel european, ceea ce denotă că România nu și-a structurat încă o strategie națională de transformare digitală pentru întreprinderile mici și mijlocii.

Luând în considerare această evoluție foarte lentă, în 2020 a fost creată Autoritatea pentru Digitalizarea României (ADR), care are ca scop atingerea obiectivelor stabilite de către Guvernul

României în sfera transformării digitale la nivelul societății românești. Astfel, ADR își propune: implementarea unui proiect de identitate electronică; elaborarea unei strategii naționale în domeniul transformării digitale; promovarea adoptării tehnologiilor avansate, promovarea dezvoltării comunităților inteligente (smart city); proiectarea, implementarea și operarea unor sisteme informatice care să poată facilita interacțiunea digitală la nivelul administrației publice; dezvoltarea și operarea mai multor sisteme informatice (sistemul e-guvernare și cadrul de interoperabilitate cu SEN din cadrul Sistemului electronic național — SEN; Sistemul Național Electronic de Plată Online a Taxelor și Impozitelor” — SNEP din cadrul Sistemului electronic național; sistemul electronic de achiziții publice din cadrul Sistemului electronic național; sisteme informatice pentru atribuirea electronică a autorizațiilor de transport internațional rutier de marfă și pentru atribuirea electronică a traseelor naționale din programele de transport prin serviciile regulate județene și interjudețene — portalul SAET; sistemul „Punctul de contact unic electronic” — PCUe; dezvoltarea cloud-ului guvernamental) (ADR, 2021a, p. 7). De asemenea, un alt obiectiv important al Autorității pentru Digitalizarea României este reprezentat de accelerarea digitalizării companiilor (cu o atenție sporită asupra IMM-urilor), „prin servicii care contribuie la creșterea nivelului de alfabetizare digitală a forței de muncă și la implementarea unor soluții digitale bazate pe tehnologii precum AI – inteligența artificială” (ADR, 2021b, p. 14). Întrucât provocările aduse de pandemie (și o dată cu acestea de nevoia de digitalizare) sunt diferite de la companie la companie, în funcție de mărimea lor și de gradul de dezvoltare, cele mai concrete soluții care ar putea fi adoptate includ: arhivarea documentelor în format electronic; posibilitatea de a emite facturile electronic; digitalizarea colectării datelor; dezvoltarea abilităților digitale ale angajaților și antreprenorilor; asigurarea unei infrastructuri adecvate care să poată optimiza administrarea, producția și serviciile;

standardizarea în domeniul TIC, prin care întreprinderile mici și mijlocii pot dezvolta tehnologii inovatoare și noi, precum și posibilitatea de a accesa fonduri nerambursabile de către IMM-uri pentru investițiile în digitalizare (Clustero, 2021). Pentru a putea atinge cel din urmă obiectiv, Ministerul Fondurilor Europene – Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Competitivitate și Autoritatea pentru Digitalizarea României au lansat în consultare publică Acțiunea 2.2.2. „Digitalizarea IMM-urilor”, care promite firmelor mici și mijlocii posibilitatea de a accesa fonduri nerambursabile în valoare de 30.000–100.000 de euro pentru a-și putea achiziționa echipamente IT și pentru a putea facilita digitalizarea acestora (Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, 2020).

Autoritatea pentru Digitalizarea României nu este singurul accelerator al digitalizării care a apărut o dată cu pandemia. În România, au mai fost înființate și alte centre de inovare digitală care vin în sprijinul IMM-urilor pentru a deveni mai competitive și a le ajuta să adopte tehnologiile digitale necesare, printre care putem enumera: ICEBERG+ (www.iceberg.ro), Smart Alliance – Innovation Technology Cluster (www.smartalliance.ro), Transilvania Digital Innovation Hub (www.transilvaniadih.ro), Wallachia eHub (www.wallachiaehub.ro), Danube Digital Innovation Hub (www.danubedih.ro), etc. (Autoritatea pentru Digitalizarea României, 2020)

De asemenea, conform unui studiu realizat de Banca Europeană de Investiții (2021), în 2020, în România, doar 40% dintre IMM-uri au adoptat și implementat cel puțin o tehnologie digitală, comparativ cu media europeană de aproximativ 55%. Mai mult, un număr mare de întreprinderi mici și mijlocii consideră că unul dintre obstacolele majore în ceea ce privește procesul de digitalizare este reprezentat de rezistența la schimbare, un motiv fiind costurile asociate, cu care este greu de ținut pasul (Valoria, 2020), iar un alt obstacol ar fi modul în care buge-

tu pentru digitalizare este împărțit sau alocat (Suciu, 2020). Acest decalaj dintre România și Uniunea Europeană poate fi explicat de un alt studiu (Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene – OIR POSDRU Regiunea București Ilfov, 2021) care evidențiază că în România, competențele digitale au un nivel mediu în domenii precum: alfabetizarea informațiilor, comunicare și colaborare, securitate și rezolvarea problemelor.

Concluzii

Deși este un subiect relativ nou, există deja multe lucrări care prezintă diverse aspecte și efecte ale pandemiei, însă foarte puține au avut în vedere aspecte specifice și au avut ca scop realizarea unor corelații între acestea. Pe scurt, putem evidenția că abilitățile și puterea de dezvoltare și schimbare a întreprinderilor mici și mijlocii este direct influențată de schimbările care apar într-o societate, de economie, de puterea de adaptare, de capitalul intelectual și de digitalizare (Biljana & Dukic, 2021). În situația actuală (respectiv criza SARS-COV 19), digitalizarea poate fi una dintre soluțiile care pot fi adoptate în vederea luptei cu criza financiară care a început; mai mult, digitalizarea poate ajuta firmele să obțină avantaje competitive și să își îmbunătățească flexibilitatea și performanța organizațională (Guo et al., 2020).

Pentru a putea depăși situația actuală, România va trebui să caute metode prin care să lupte pentru a putea să ajungă înapoi la un echilibru economic, pentru a păși în direcția modernizării și pentru a obține o productivitate mai mare. Pentru a merge în această direcție, România, ca stat membru al Uniunii Europene, va trebui să țină cont și de prioritățile UE, care au ca scop „tranziția ecologică și transformarea digitală, împreună cu o piață puternică” și care „vor promova noi forme de creștere, vor promova coeziunea și convergența și vor consolida

reziliența UE” (Cosea, 2020). Astfel, la nivel național, o soluție ar fi digitalizarea, care facilitează prelucrarea informațiilor, comunicarea la distanță și diminuează împrăștierea virusului; mai mult, ar trebui să fie luată în considerare introducerea tehnologiei 5G, care consolidează eforturile companiilor în vederea obținerii unui grad înalt de productivitate și în direcția modernizării. Această tehnologie este de 20 de ori mai rapidă față de tehnologia 4G, vine cu o viteză de descărcare de 20 Gb pe secundă și consumă mai puțină energie electrică, aducând astfel posibilitatea de a crea orașe SMART, conectate inteligent. Cu toate acestea, această tehnologie aduce și o serie de riscuri, identificându-se amenințări la adresa securității cibernetice, lucru ce poate duce în special la criminalitatea cibernetică (Comisia Europeană – Reprezentanța în România, 2020c). Tehnologia 5G aduce și alte beneficii, printre care tranziția către o economie verde, ajutând la crearea unei lumi sustenabile, în care consumul de energie este redus estimativ și susținând agricultura de precizie (Huawei, 2021; European Commission, n.d.).

La nivel micro, companiile trebuie să devină agile pentru a putea supraviețui post-pandemie. Prin abilitățile dobândite ca organizație agilă, o companie/instituție dovedește capacitatea de a răspunde schimbărilor și de a se adapta la orice problemă (Bumbăcea, 2020). Mai mult, companiile au nevoie să se digitalizeze, întrucât tehnologia digitală impactează semnificativ productivitatea acestora, indiferent că este vorba despre firme mici, mijlocii sau mari, naționale sau internaționale (Saputra et al., 2021). Astfel, digitalizarea reprezintă un instrument care aduce o multitudine de beneficii IMM-urilor, ajutând la reducerea costurilor tranzacțiilor, facilitând accesul la resurse, crescând competitivitatea și ajutând la crearea de noi locuri de muncă (OECD, 2021).

O altă soluție pentru a face posibilă revenirea la un echilibru economic este reprezentată de o mai bună implementare a

politicii de coeziune și o absorbție mai mare a fondurilor oferite prin programele și instrumentele europene. Politica de coeziune reprezintă principala politică de investiții a Uniunii Europene, având ca scop sprijinirea creșterii economice, crearea de noi locuri de muncă, crearea unei piețe competitive, dezvoltarea sustenabilă și protecția mediului înconjurător (Parlamentul European, 2020). Investițiile ajută la atingerea multor obiective ale Uniunii Europene, politica de coeziune fiind complementară altor politici ale Uniunii, precum cele ce vizează educația, ocuparea forței de muncă, energia, mediul înconjurător, piața unică, cercetarea și inovarea. Cea mai mare parte a fondurilor este direcționată către țările și regiunile Statelor Membre ale Uniunii Europene care sunt mai slab dezvoltate, dorindu-se sprijinirea acestora în scopul recuperării economice (Comisia Europeană, 2014), ceea ce se constituie într-o oportunitate pentru România.

Comparativ cu perioada anterioară (2007–2013), perioada 2014–2020 a adus un cadru legislativ nou și a introdus noi norme de reglementare a fondurilor europene structurale și de investiții a căror scop a fost stabilirea unei legături și a unor puncte comune cu strategia Europa 2020, dar și „stimularea creșterii inteligente, durabile și favorabile incluziunii în UE, pentru îmbunătățirea coordonării, asigurarea consecvenței și simplificarea accesului” la fondurile europene structurale și de investiții (Consiliul Fiscal, 2020, p. 103). În ceea ce privește perioada următoare, la nivel național sunt deja în consultare publică programe care vizează atât sistemul educațional, cât și IMM-urile; printre acestea se numără SMART Edu – un program prin care se dorește digitalizarea educației în România în perioada 2021–2027 (Smart Edu, 2021) și „Digitalizarea IMM-urilor” (Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, 2020)

În prezent putem observa doar efectele pe termen scurt ale pandemiei și datorită incertitudinii în privința duratei

pandemiei, nu putem prevedea cu exactitate care vor fi efectele pe termen lung asupra României și a Statelor Membre ale Uniunii Europene. Cu privire la o viitoare cercetare, ar fi ideal ca aceasta să fie realizată după terminarea pandemiei, ținându-se cont de abilitatea organizațiilor de a se adapta schimbărilor, puterea de absorbție a fondurilor alocate în vederea restabilirii echilibrului în sectorul financiar și analizarea echipelor virtuale și a eficienței acestora.

Bibliografie

- Abrihan, R. (2021, 25 februarie). Românii au făcut cumpărături online de 5,6 miliarde de euro, anul trecut. Cele mai cumpărate produse și topul magazinelor online. *Startup Cafe*. <https://www.startup-cafe.ro/marketing/cumparaturi-online-romania-magazin.htm>
- ADR (2020). Digital Innovation Hubs – Rezultatele procedurii naționale de selecție. <https://www.adr.gov.ro/digital-innovation-hubs-rezultatele-procedurii-nationale-de-selectie/>
- ADR (2021a). Caietul de sarcini pentru realizarea unui acord cadru având ca obiect transformarea digitală a administrației publice din România, 6–20. [https://www.adr.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/20211012-Caiet-de-sarcini-pri-vind-acordul-cadru-pentru-transformarea-digitala-a-Romaniei.pdf](https://www.adr.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/20211012-Caiet-de-sarcini-pri-vind-acordul-cadru-pentru-transformarea-digitala-a-Romaniei.pdf/wp-content/uploads/2021/10/20211012-Caiet-de-sarcini-pri-vind-acordul-cadru-pentru-transformarea-digitala-a-Romaniei.pdf)
- ADR (2021b). Raportul Digitalizării. https://www.adr.gov.ro/wp-content/uploads/2021/07/ADR_Raportul_Digitalizarii_Q2_2021.pdf
- Almeida, F. (2021). COVID-19 and the Digitalization Pace. *Academia Letters*, Article 644. <https://doi.org/10.20935/AL644>
- Banca Europeană de Investiții (2021). Digitalization in Europe 2020–2021: Evidence from the EIB Investment Survey. <https://doi.org/110.2867/1363>. https://www.eib.org/attachments/efs/digitalisation_in_europe_2020_2021_en.pdf
- Bumbăcea, D., (2020, 19 mai). Tehnologia, esențială în adaptarea companiilor la schimbări, dar planificarea și talentele fac diferența.

Hotnews. https://economie.hotnews.ro/stiri-blogul_pwc_romania-24004889-covid-19-pandemie-coronavirus-tehnologie-adaptarea-comaniilor-schimbari.htm

- Cepăreanu, A., Rosu, R., & Pâslaru, S., (2020, 8 noiembrie). ZF Digital Summit 2020. România trebuie să accelereze procesul de digitalizare atât prin dezvoltarea infrastructurii, cât și prin reforma educației, pentru creșterea abilităților digitale la nivelul întregii societăți, *Ziarul Financiar*. <https://www.zf.ro/business-hi-tech/zf-digital-summit-2020-romania-accelereze-procesul-digitalizare-atat-19734346>
- Cluestero (2021). Globalizarea IMM-urilor: inovare și digitalizare, Sesiunea II: Provocări și oportunități privind digitalizarea în cadrul IMM-urilor. Situația din România în contextul european. <http://www.eenroboost.ro/wp-content/uploads/2018/09/Prezentare-Craiova-training-sesiunea-2.pdf>
- Comisia Europeană (n.d.). 5G Action Plan. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/5g-action-plan>
- Comisia Europeană (2014). Introducere în Politica de coeziune 2014–2020. <https://www.roreg.eu/assets/files/downloads/Introducere%20%C3%AEn%20Politica%20de%20coeziune%20a%20UE%202014–2020.pdf>
- Comisia Europeană (2020a). Romania in the Digital Economy and Society Index. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-romania>
- Comisia Europeană – Reprezentanța în România (2020b). Noua strategie de securitate cibernetică a UE și noi norme menite să sporească reziliența entităților fizice și digitale critice. https://ec.europa.eu/romania/news/20201216_strategie_securitate_cibernetica_ue_ro
- Comisia Europeană – Reprezentanța în România (2020c). 5G / Măsurile luate de Comisie pentru atenuarea riscurilor de securitate. https://ec.europa.eu/romania/news/20200129_retele_5g_sigure_ro
- Comisia Europeană – Reprezentanța în România (2021). Acum este momentul Europei: să reparăm prejudiciile aduse de criză și să pregătim viitorul pentru noua generație. https://ec.europa.eu/romania/news/20200527_next_generation_eu_ro
- Consiliul European (2021), Un viitor digital pentru Europa. <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/a-digital-future-for-europe/>

- Consiliul Fiscal (2020), Raport anual 2019. <http://www.consiliulfiscal.ro/RA%20CF%202019.pdf>
- Cosea, M. (27 octombrie 2020). Există economie și în pandemie – opinia specialistului. *Ziarul Financiar*. <https://www.zf.ro/info/exista-economie-si-in-pandemie-19710258>
- Destatis (2021). EU-Monitor COVID-19. Interactive Graphics and Statistics on the Impact of the Pandemic, ultima actualizare: 1 iunie 2021. <https://www.destatis.de/Europa/EN/Topic/COVID-19/COVID-19-article.html>
- Digital Economy and Society Index (2021). Indicele economiei și societății digitale (DESI) 2020, 1–14. <https://sph3ra.ro/wp-content/uploads/2021/07/DESI-2020-Country-Analysis-Romania.pdf>
- EUR-Lex (2021). Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Busola pentru dimensiunea digitală 2030: modelul european pentru deceniul digital, Bruxelles Document 52021DC0118. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0118>
- Fonduri Structurale (2021). Rata de absorbție a fondurilor europene în România a ajuns la 50%. <https://www.fonduri-structurale.ro/stiri/25470/rata-de-absorbtie-a-fondurilor-europene-in-romania-a-ajuns-la-50>
- Gordana, D. P., & Biljana, I. S. (2021). Sustaining SME Management and Innovations in the Post-COVID Era. In *Handbook of Research on Strategies and Interventions to Mitigate COVID-19 Impact on* (pp. 588–608). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-7436-2>
- Guo, H., Yang, Z., Huang, R., & Guo, A. (2020). The digitalization and public crisis responses of small and medium enterprises: Implications from a COVID-19 survey. *Frontiers of Business Research in China* 14, articol 19. <https://doi.org/10.1186/s11782-020-00087-1>
- Hamburg, I. (2021). Impact of COVID-19 on SMEs and the Role of Digitalization, *Advances in Research*, 22(3), 10–17. <https://doi.org/10.9734/air/2021/v22i330300>
- Huawei (2021). Digitalizarea prin 5G: cum poate tehnologia să salveze lumea. <https://www.huawei.com/ro/news/ro/2021/huawei-dai-sy-zhu-speech-darwins-circle-2021>

- Lozic, J. (2019). Core Concept of Business Transformation: From Business Digitalization to Business Digital Transformation. In *Proceedings of the 48th International Scientific Conference on Economic and Social Developmen.* <https://www.researchgate.net/publication/342004630>
- Marcu, L., Kandzija, T. & Dorotic, J. (2020). EU Funds Absorption: Case of Romania. *Postmodern Openings*, 11 (4), 42–63. <https://doi.org/10.18662/po/11.4/222>
- McIntyre, R. S., & Lee, Y. (2020). Preventing Suicide in the Context of the COVID-19 Pandemic. *World Psychiatry: Official Journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 19(2), 250–251. <https://doi.org/10.1002/wps.20767>
- Medrega, C. (2020, 17 iulie). BNR: Creditele firmelor afectate puternic de pandemie – un sfert din portofoliul corporate al băncilor. *Ziarul Financiar.* <https://www.zf.ro/companii/bnr-creditele-firmelor-afectate-puternic-de-pandemie-un-sfert-din-19428081>
- Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene (2020). POC lansează în consultare publică ghidul aferent Acțiunii 2.2.2. „Digitalizarea IMM-urilor?”. <https://mfe.gov.ro/poc-lanseaza-in-consultare-publica-ghidul-aferent-actiunii-2-2-2-digitalizarea-imm-urilor/>
- Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene – OIR POSDRU Regiunea București Ilfov (2021). Evaluarea competențelor digitale ale angajaților IMM-urilor din România, utilizatori ai tehnologiilor IT. <https://www.oirbi.ro/wp-content/uploads/2021/10/Evaluati-on-of-digital-competences-for-SMEs.pdf>
- MySMIS 2014 (2021). Progresul de implementare (costul total) pentru România, *Date Statistice – Comisia European.* <https://www.fonduri-ue.ro/statistici?m=4>
- OECD (2021), The Digital Transformation of SMEs, OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship, *OECD Publishing*, Paris. <https://doi.org/10.1787/bdb9256a-en>
- Petrosky-Nadeau, N. & Valleta, R. G. (2020). An Unemployment Crisis after the Onset of COVID-19. *Federal Reserve Bank of San Francisco.* <https://www.frbsf.org/economic-research/files/el2020-12.pdf>
- Pop, N. & Valeriu, I.-F. (2021). Încotro Uniunea Europeană, după pandemia anului 2020. *Academica*, XXXI, 5 (367), 38–46. <https://www.researchgate.net/publication/353356176>

- Saputra, N. & Aisyah, H. (2021). Digital Skill during COVID-19: Effect of Digital Leadership and Digital Collaboration. *Jurnal de Management Aplicat*, 19(2), 272–281. <https://jurnaljam.ub.ac.id/index.php/jam/article/view/2150>
- Smart Edu. (2021). Strategia privind digitalizarea educației din România 2021–2027: <https://www.smart.edu.ro>
- Stanciu, A., (2021, 4 februarie). Cumpărături în pandemie: Vânzările au crescut cu 15%. Avem mai multe magazine, prețuri mai mari și apetit de consum crescut, *Economica*. Articol preluat de pe site-ul https://www.economica.net/cumparaturi-in-pandemie-vanzarile-au-crescut-cu-15prc-avem-mai-multe-magazine-pre-uri-mai-mari-i-apetit-de-consum-crescut_196586.html
- Suciu, A. D. (2020). Inside the SMEs Digitalization. A Perspective of the Marketing Decision-Making. *Bulletin of the Transilvania University of Brașov*, 13(62), 1–10. <http://dx.doi.org/10.31926/but.es.2020.13.62.2.2>
- Suroso, A. & Rafinda, A. (2021). Motivation of SME adopt Digital Marketing. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 15(9), 696–710. https://www.researchgate.net/publication/353997066_Motivation_of_SME_adopt_Digital_Marketing
- UNCTAD (2021). How COVID-19 Triggered the Digital and E-Commerce Turning Point. <https://unctad.org/news/how-covid-19-triggered-digital-and-e-commerce-turning-point>
- Valoria (2020). Principalele tehnologii care transformă mediul de afaceri în prezent. *Barometrul digitalizării*, 1–55. https://valoria.ro/wp-content/uploads/2020/12/Studiu_Barometrul-digitalizarii-2020_RO.pdf
- Viswanathan, R. & Telukdarie, A. (2021). A Systems Dynamics Approach of the SME Digitalization, *International Conference on Industry 4.0 and Smart Manufacturing*, 180, 816–824. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.01.331>
- Wall Street (2017, 23 mai). Bancherii: Creditarea redusă a IMM-urilor are la bază lipsa cererii; fondurile europene ar putea contribui la creșterea pieței. <https://www.wall-street.ro/articol/Finante-Banci/210841/motivele-pentru-care-creditarea-imm-urilor-stagneaza.html#gref>
- Xiong, J., et al. (2020). Impact of COVID-19 Pandemic on Mental Health in the General Population: A Systematic Review. *Journal of Affective Disorders*, 277, 55–64. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.08.001>